

Mindaz, a mit általánosságban, e munka útján megállapíthatunk, az, hogy a könyvek ára — minden ingadozás daczára — folyton emelkedik. Legjobban mutatják ezt pl. egyes Aldus Manutius műhelyéből kikerült nyomtatványok, melyek hosszú ideig sok könyvgyűjtő szenvedélyének legfőbb táplálékát képezték, de úgy tíz—tizenöt év óta — elég méltatlanul — teljes mellőzésben részesülnek s jelenlegi áruk mégis jóval magasabb, mint például a múlt század ötvenes és hatvanas éveiben. *Aristoteles* összes műveinek 1495—98-ban megjelent ötkötetes folio kiadása *Brunet* Manueljében például 300—350 frankon szerepel; *Livingston* adatai közül pedig a legújabb 1902-iki adat is ez összeg kétszeresét, 20 £-ot mutat, a mi az Aldinákkal szemben napjainkban dívó közömbösség mellett, még mindig elég tekintélyes összeg.

Ismertetésünket azzal az óhajtással zárjuk, vajha mentől előbb elkészülne a kontinensen tartott árverések összefoglaló árjegyzéke is, méltó párjával ezen amerikai méretekben tartott kiadványnak.

*Dr. Gulyás Pál.*

**Weisz Miksa:** *Néhai dr. Kaufmann Dávid tanár könyvtárának héber kéziratai és könyvei. Összeállítja és ismerteti —.* Budapest 1906. Nyomatott Alkalay Adolf és fiánál Pozsonyban. 8-rét. 4, 199, 80 l. Ára?

A néhai dr. *Kaufmann* Dávid rabbiképzőintézeti tanárnak a Magyar Tudományos Akadémiába került gazdag zsidóvonatközű könyv- és kéziratgyűjteményéről szóló, magyar címlappal és rövid előszóval ellátott, de különben német nyelvű katalógus minden szüksézsavúsága mellett is elég kimerítő képet nyújt a szóbanforgó gyűjtemény rendkívüli gazdagságáról.

A könyvtár 594 kéziratot, 1066 héber könyvet, mintegy 600 judaikat, 47 bibliográfiai munkát, 258 kötet folyóiratot, 127 általános keleti munkát és 157 vegyes tartalmú művet tartalmaz. A nyomtatványok nagy része *Marco Mortara*, mantuai orthodox rabbi (1815—1894) híres gyűjteményéből került ki, míg az illuminált kéziratok java a *Trieste*-testvérek pádovai könyvtárából való. Jelen katalógusban csupán a kéziratok (A. csoport) s a héber nyomtatványok (B. csoport, külön lapszámozással), továbbá a spanyol judaikák (C. csoport) vannak tételenként felsorolva, míg a gyűjtemény többi állományáról a könyv szerzője csupán hozzávetőleges számszerű adatokkal s a legfontosabb 2—3 mű címével szolgál.

A kéziratgyűjteményről szóló jegyzék ismét 18 szakaszra oszlik. Ezek: I. Biblia. II. Exegesis. III. Nyelvészet és alaktani bibliamagyarázat (massora). IV. Szent hagyományok és törvénykezés (Halacha). V. Agada. VI. Kabbala. VII. Theologia és bölcsészet. VIII. Apologetika. IX. Hitszónoklattan. X. Történelem. XI. Ima-

könyvek. XII. Olasz rabbinusok gyűjteményes munkái. XIII. Levélformulák. XIV. Mennyiségtan. XV. Gyógyászat. XVI. Költészet. XVII. Vegyesek és XVIII. Genizah-részletek.

Diszes kiállításánál fogva kitűnik az első csoport 14—16. száma alá foglalt három, Eszter könyvét tartalmazó pergamentekercs; köztük főleg a 39 cm. magas 14. számú tekercs érdemel figyelmet, melynek 16 szöveghasábját egy-egy virágfüzérékkel megrakott portále kereteli. E portálék alján vonódnak végig az öt centiméter magas, tulajdonképeni szövegillusztrációk, míg felső részén egy-egy symbolikus alak fejezi ki a bekeretelt fejezetek uralkodó gondolatát.

Műtörténeti szempontból még érdekesebb a 77. sz. a. felvett négykötetes, kvadrátbetűkkel írt, Mischneh Thóra, melyen *Nathan b. Simeon ha-Levi* kölni miniátor 1295 április 26-tól 1296 szeptember 9-éig, tehát közel másfél évig dolgozott, sógora és meczenása, *Abraham b. Rabbi Berechja* számára, pazar képzelettel szórva be lapjait színesnél színesebb, az egész állat- s növényvilágra kiterjedő ornamentikával s finom kézzel dolgozva ki az egyes részeket bevezető, egész jeleneteket ábrázoló kompozíciókat.

Miniált kéziratokban leggazdagabb az imakönyvek csoportja. Megemlítjük közülök a 374/II. számú kétkötetes, pergamenre írt Machsot, melyet *Schalom b. Salomo* olasz zsidó készített 1484-ben s a mely ornamentikájának friss színeivel, gazdag aranyozásával az e nemű emlékek legszebbjei közé sorozható. Az arabeszkek, rozetták finom kivitele által válik ki egy másik, ugyancsak olasz eredetű Machsot (880/II. sz. a.), mely 1481-ben fejeztetett be Pesaróban. Végül említésre érdemes több Németországban készült ünnepi imakönyv a XIV.—XV. századokból, melyek sorából a 387-ik számú nagy méreteivel (32·5×22 cm lapnagyság) s képei-nek szabadabb elrendezésével tűnik ki; kár, hogy befejezetlen.

Képeinek kevert stílusánál fogva említjük meg a különben meglehetősen rossz állapotban fennmaradt 422. számú Pesachhaggadát, a XIV. század második feléből, melynek freskoszerű képei, egyrészt a veronai *Altichierótól* kiinduló felsőolaszországi miniatura-festészetre, másrészt pedig naturalisztikus díszítő elemei s a háttér gazdag mustrázása a francia-flamand iskolára utalnak s valószínűleg valamely olasz-francia határvárosban készültek.

*Goldziher* Ignácznak az akadémia április 23-iki ülésén felolvasott könyvtárismeretése szerint<sup>1</sup> a kéziratok között, több, tudományos szempontból is fölöttébb becses unikum található. Ilyen p. o. a 280. számú filozófiai munka, *Juszuf al-Baszir* (XI. sz.) tollából, mely a mu'tazilita-tételek ismeretere nélkülözhetetlen forrás. Ilyen továbbá *Juszuf ibn Aknin* kommentárja a Pirké-Aboth nevű misnah-traktátusról (130. sz.) s végül egy *hungari-*

<sup>1</sup> V. ö. Akadémiai értesítő 197. füz. 1904. május 306—314. ll.

*kum*: Buda visszavételének egy szemtanútól héber nyelven írt elbeszélése (349. sz.), mely számos érdekes részletet tartalmaz.

A mi a zsidónyelvű nyomtatványok gyűjteményét illeti, állományának legbecsesebb részét főként a XVI—XVII. századi, jobbara olasz földi, nem egyszer rendkívül ritka nyomtatványok s néhány inkunabula képezi.

Ez utóbbiak közül főlemlítjük, mint a gyűjtemény legrégibb darabját, az 1477-ben Nápolyban megjelent s igen ritka »Kethúbim, Thilim i(m) p(eres) Redak, Mislé i'm p(eres) R(abbi) Emanuel b(en) R(abbi) Jákob, Ijobi(m) p(eres) Ralbag wesáar im p(eres) Rasi« című ivrétű nyomtatványt (73. lap 935. szám); továbbá egy Soncino Józsva Salomon soncinoi sajtójából 1485 szeptember havában kikerült Machzórt (38. l. 464. sz.); egy ugyane könyvnyomtató nápolyi műhelyében 1492 május 8-án elkészült Misszajothot (45. l. 567. sz.); s végül Günzenhäuser József által Nápolyban 1489 nov. 18-án kiadott »Szepher choboth ha-Lebabeth« című művet (21. l. 262. sz.) s Alcantansi Lázár lisszaboni sajtójából 1489 nov. 29-én kibocsátott Abudarhamot. (1. l. 1. sz.)

A könyvtárban néhány igen ritka, pergamenre nyomtatott mű is szerepel. Ilyenek pl. »Szeder tephilah Keminhoy bene Rómi« Bologna, 1537, 12<sup>o</sup> (48. l. 601/I. sz.) és egy Velenczében, a mohácsi vész évében nyomtatott, tizenkettedrétű Machzór (38. l. 465. sz.)

A XVI. századból — *Goldziher* szerint — 136 héber nyomtatvány van a gyűjteményben, melyek nagy része az itáliai zsidó nyomdászat emlékei. Számszerint e sajtótermékek közül 54 Velenczéből, 18 Mantuából, 16—16 Riva di Trentóból és Konstantinápolyból, 5—5 Ferrarából, Salonikiból és Krakkóból, 4—4 Cremona- és Bolognából, 3 Sabionettából, 2 Fanóból, 1—1 Nápoly-, Puaro-, Soncino-, Verona-, Drinápoly-, Bâsel- és Breisgauból való, míg öt db olaszországi nyomtatványon megjelenésük helye nincs feltüntetve.

A könyvek értékét fokozza az a körülmény, hogy nagy részük több kiváló tudós időleges tulajdonában lévén, számos rendkívül becses szeljegyzetet, glosszát is tartalmaz. *Spectator.*

## KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

*Deutsche Literaturzeitung. XXVII. évfolyam. 1. szám* (1906. január 6.): *Verzeichnis der laufenden Zeitschriften der freiherrlich Carl von Rodschildschen öffentlichen Bibliothek in Frankfurt a. M.* — *3. szám* (január 20.): *M. Polk, Catalogue of the Library of the Bureau of Government Laboratories.* — *4. szám* (január 27.):